

IMMIGRAZIO BERRIA¹, HIZKUNTZA ARAZO BERRIRIK?

Erramun OSA eta Xabier AIERDI

Garai bateko euskal herritar gehienek bizitzaren aldi eta alderdi desberdinak gune geografiko mugatu batean garatzen ziren. Denborarekin, ostera, muga horiek lausotuz eta gaindituz joan dira, horrenbeste non baserria/auzoa/herria ez ezik eskualdea zein herrialdea bera ere txiki geratu zaizkigun.

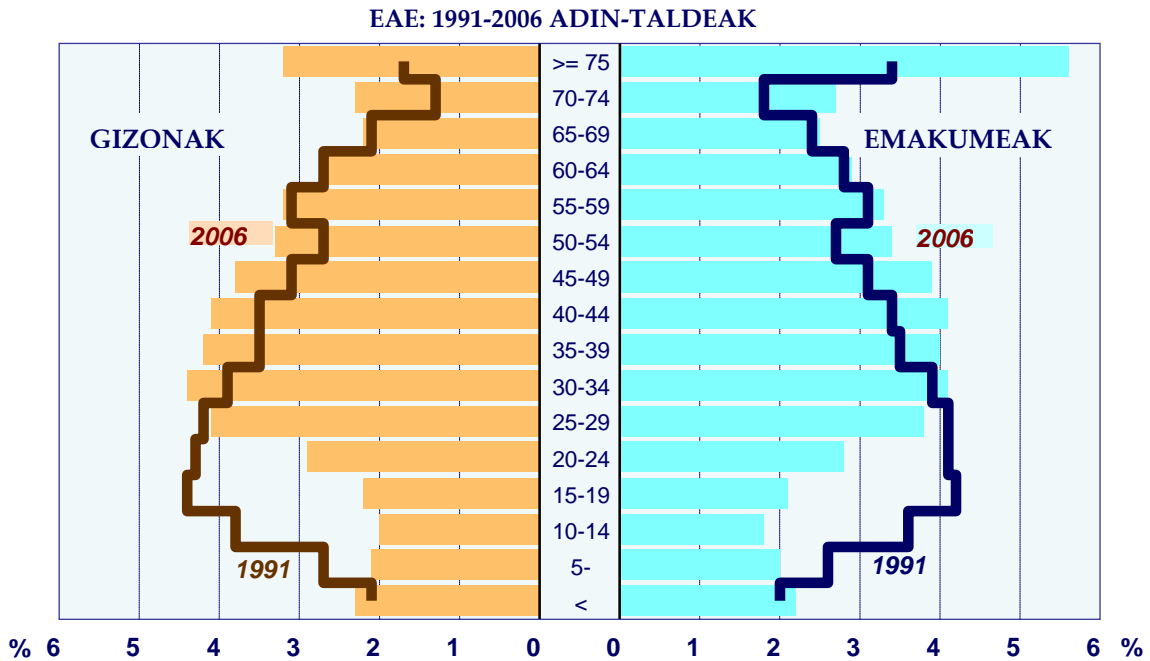
Industrializazio-garaiak XIX. eta XX. mendeetan zehar nekazaritza inguruneak hustu eta pertsonak, ohikotasunez, naturaltasunez eta nagusitasunez gaztelaniaz jarduten zuten herri eta hirietara ekarri zituen, euskaraz jarduten duen hiztun-elkartea are gehiago ahulduz eta estatuko gainerako erkidegoetatik gaztelania ez besterik zekiten pertsona are gehiago gure kale bazterretara erakarrit. Alabaina, batzuek uste dutenaren kontra, gertaera soziodemografiko hori ez da euskararen gainbeheraren abiapuntua, ez eta arrazoi nagusia ere, euskaraz jarduten duen hiztun-elkartearen makaldi funtzionala, geografikoa eta demografikoa, askotariko arrazoiak tarteko, lehenagotik baitzeterren.

Joan den mendeko laurogeiko hamarkadan, ostera, berreskuratu berri ziren autogobernu erakundeek, euskal gizartearen gehiengo zabal baten eskariari erantzunez, haren sostenguekin zein laguntzarekin, euskara indarberritzearen aldeko jardun indartsua jarri zuten abian. Horrek, besteak beste, euskararen hedapen funtzionala eta geografikoa ekarri ditu, euskaraz jarduten duen hiztun-erkidegoa bera ere haziz eta gaztetuz. Herri-erakundeen eta gizartearen bultzadak galbidean zeterren hizkuntzari, beraz, haize berria eman dio, XXI. mendean zehar euskarak iraun ahal izateko ez ezik indarberritzen jarraitzeko ere arazo zein erronka berriak planteatuz.

Aldi berean, zoru zabala zuen populazioaren adin-piramidea izatetik zoru mehar eta gerri-ondo lodia duen gizartea izatera iritsi da geurea, jaiotze-tasa urrikoa; geroz eta zaharragoa, erretiroa hartzen duten hainbat langile ordeztuko geroz eta zailtasun handiagoak dituen; lan-ordain murriztekoak diren lan-

¹ Datuak-eta aurkezterakoan zein azken urteotako bilakaera aztertzerakoan Arabako, Bizkaiko, Gipuzkoako eta Nafarroako datuak baliatu dira. Izan ere, Iparraldeko daturik ez dago, ez baitira jasotzen. Nolanahi ere, Iparraldearen barnealdea biztanlez hustutzen jarraitzen du (egitura ekonomikoa oso ahula du), eta biztanleriaren gehiengoa, Baiona-Angelu-Miarritze –BAM– eta Lapurdi barnealdean pilatzen da. Azken honi dagokionez, Lapurdi barnealdeko biztanleriak azken urteotan garapen bizkorra izan duela aipatzea komeni da, BAM inguruneak pilatzen duen kopuruetara dezente hurreratuz, BAM inguruneko biztanleriaren hazkundera oso apala izan baita. Halaber, Gipuzkoatik Lapurdi barnealdera –nagusiki– migrazio-mugimenduak gertatu dira, euskal hiztunen kopurua zertxobait emendatuz (*IV. Inkesta Soziolinguistikoa* (2006). Eusko Jaurlaritza. Vitoria-Gasteiz).

eremu batzuk gutxietsi (nekazaritza, eraikuntza, ostalaritza², etxe eta kalegarbiketa eta abar) eta gizarteak berak eskatzen dituen eta, oro har, kualifikazio eskasekoak diren gizarte-zerbitzu³ azaleratu berriei (adinekoen zaintza, eta abar) eusteko pertsonak behar dituen. Hitz batean, industrializazio-garai ondoko eta zerbitzuei geroz eta emanago dagoen gizarte “moderno” baten ezaugarriak barnebiltzen dituen gizartea ere bada geurea, bere ongizateari eusteko zein areagotzeko eskulanaren eskean dagoena.

Horiek horrela, estatuko gainerako erkidegoetatik (Gaztelatik, Galiziatik, Extremaduratik eta Andaluziatik, batez ere) etorritako jende-oldeari Europako bestelako herrialdeetatik, Afrikatik, Asiatik eta Latinoamerikatik etorritako jende-emariak gehitu zaizkio azken denboretan, Espainiako beste erkidegoetan (Valentzia, Katalunia, Madril, batez ere) lehenago eta indartsuago gertatutako fenomeno gurea ere iritsiz, maila apalagoan bada ere. Gertaera honek, hala ere, euskararen indarberritze ahaleaginean izan dezakeen eraginagatik kezka piztu du hainbatengan. Alabaina, immigrazio berriak hizkuntza arazo berririk ote dakar gure artera? Ala lehendik datorrena are ageriago utzi du?

Gaude kezka horien atzealdean batzuek desiratzen/bilatzen duten baina existitzen ez den errealitatearen irudikapena dagoela, hain zuzen, euskaraz ohikotasunez, nagusitasunez eta normaltasunez bizi den alegiazko hiztunherriarena. Alabaina, gure errealitate soziolinguistikoa gogoan, gunerik

² Beste batzuen artean, gai hau ere izan genuen gogoeta-gai 2008ko XIII. Jagon Jardunaldietan EAEko Kontsumitzaileen eta Erabiltzaileen 123/2008 Dekretua aztertzerakoan (*XIII. Jagon Jardunaldiak: euskara kontsumoa eta hizkuntza eskubideak*. Euskaltzaindia. 2008)

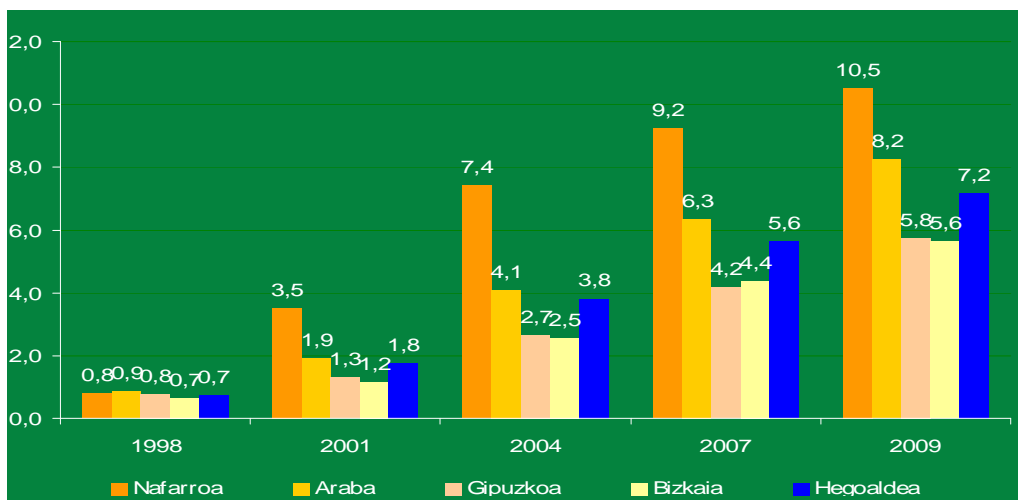
³ 2008ko ekainean Zorroagan burutu ziren jardunaldietan, besteak beste, gai hau jorratu zen (E. Osa (2008) “Gizarte-zerbitzuetan euskararen erabileraz”).

euskaldunenak ez dira etorri berriak gehien pilatzen dituzten guneak. Alta, hiriak eta, urte-sasoaren arabera, eskulan ugariren beharrea dauden nekazari-eremuak dira etorkinak gehien pilatzen dituztenak, eta gune horietan, euskararen ezagutza urria da, eta haren erabilera zein gizartean duen agerpena are eskasagoa da.

Ingurune soziopolitiko batzuetatik eraikitako diskurtsoa gogoan, maiz eskatzen zaie etorkinei bertakoek, ingurune soziopolitiko horretakoak barne direla, bete beharrik ez dituzten hainbat kultur- edo gizarte-arau bete ditzaten, horien artean euskara ezagutzearena. Baina... hemen sozialki normala izateko, integratzeko, euskara jakin behar ote da? Edo bestela esanda, euskaraz ez dakiena integratu gabe ote dago? Ingurura begiratzuz, hala ote dira kontuak justu-justu?

Etorri berriak: urte gutxian jende-emari indartsua

1998-2008 aldian, hots, hamar urtean, Espainiatik kanpo 200.000⁴ etorkin etorri dira Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroa herrialdeetara. Nolanahi ere, hauen banaketa eta dentsitatea ez da homoginoa, ez herrialdeen artean, ez eta herrialde bakoitzean eskualde batetik bestera ere; izan ere, errealitate horren atzealdean, herrialde eta eskualde bakoitzaren egitura ekonomikoa dago.

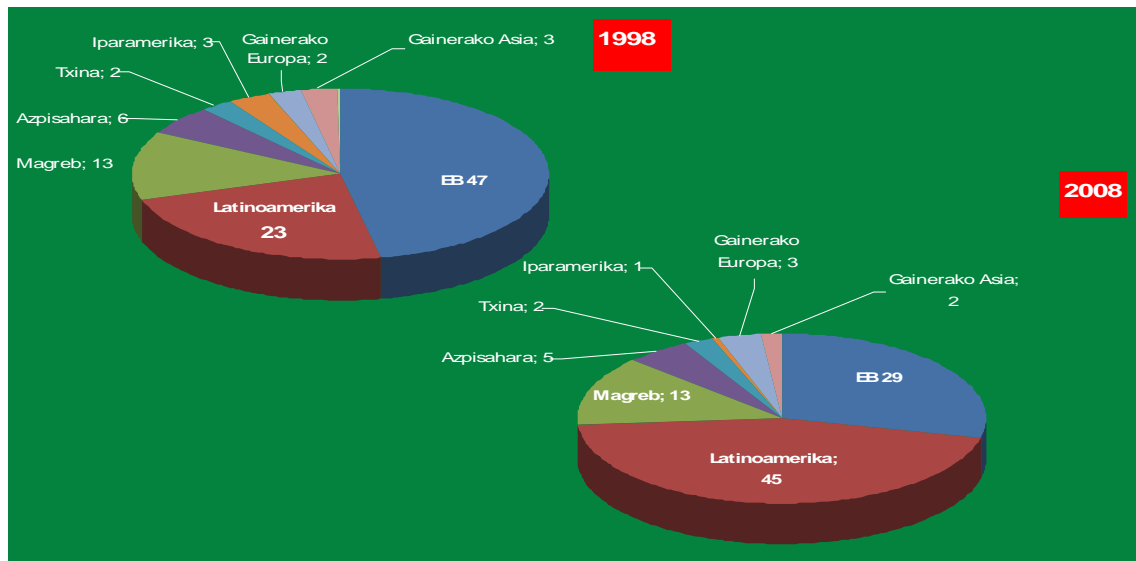

⁴ IKUSPEGI, Espainiako Instituto Nacional de Estadística erakundearen datuetan oinarrituta.

Horiek horrela, denbora labur batean etorkinen kopuruak hamar aldiz egin du gora. Alabaina, lurralde batzuetan izandako hazkundera are handiagoa da, nekazaritzak daukan pisuagatik, batez ere. Hazkunde honek, jaiotze-tasaren gainbeheragatik biztanleria galtzeko zorian zeuden herrialdeetan hazkunde txiki bat ekarri du⁵. Era berean, etorkizunerako egin daitezkeen aurreikuspenei buruz, berriz, etorkinen kopuruak gora⁶ egiten jarraituko duela aurreikusi liteke. Hala eta guztiz ere, azken aldian, atzerritik zuzenean etorri ordez, atzerritik Espainiako beste erkidegoetara hurreratutakoak ari dira EAE eta Nafarroara migratzen.

Etorri berrien jatorria

1998. urtean Euskal Herri penintsularrean zeuden etorri berrien⁷ ia erdia Europar jatorrikoa zen; heren bat Latinoamerikatik etorritakoak ziren; beste % 13 eta %6, aldiz, Magreb eta Azpisahara eskualdeetatik etorritakoak ziren, hurrenez hurren. Iparramerika, Txina edo bestelako herrialdeak jatorritzat zituzten bestelako herritarrak %10 besterik ez ziren. Hamar urte beranduago, ostera, Europar jatorrikoak dezente murriztu eta Latinoamerikar⁸ jatorriko etorkinen pisua modu esanguratsuan hazi da, 90.000 gaztelania-hiztun gehiago erakarriz.

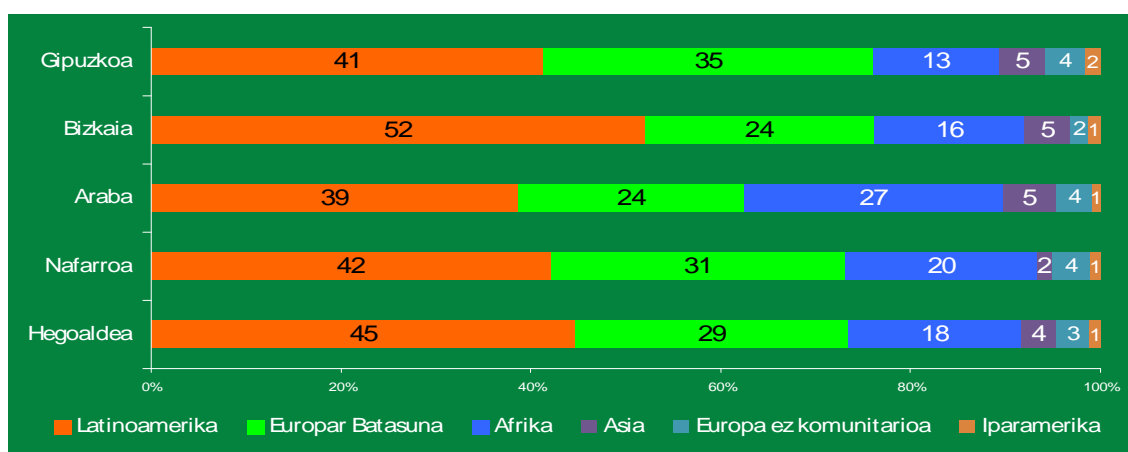
⁵ 1998-2009 aldian, EAeko biztanleria murriztu egin da; 44.376 herritar gutxiago baitaude. Denbora-tarte berean, baina, EAeko biztanleria-kopuruak gora egin du; 72.615 lagun gehiago baitago. Beraz, bertako biztanleriaren galera orekatu du biztanle atzerritarren emaitza positiboak. Dena den, nabarmentzekoa da, hamar urtetan lehen aldiz, 2008an, ez duela behera egin bertako biztanleria-kopuruak; hain zuzen, 158 lagun gehiago izan baita (IKUSPEGI. 2009).

⁶ Esate baterako, EAEn 2008-2009 aldian, hots, urte bakar batean, immigrariaren kopuruan %12 egin du gora (IKUSPEGI. 2009).

⁷ IKUSPEGI, Espainiako Instituto Nacional de Estadística erakundearen datuetan oinarrituta.

⁸ Honek erdal elebakarren pisua areagotu duenez, aldi horretan gertatutako euskararen indarberritzea aurreko aldiekiko moteldu den itxura barreiatuko du (ikus. IV. Mapa Soziolinguistikoa. 2009).

Herrialde bakoitzari erreparatuta, etorri berri diren pertsona hauen dentsitatea, aldiz, ez da homoginoa. Izan ere, Latinoamerikarrak nagusi dira Bizkaian, pisu esanguratsua dute Nafarroan eta Gipuzkoan eta intentsitatea galtzen dute Araban. Azken lurralde horri dagokionez, Afrikatik datorren populazioak – Magrebekoa, batez ere– pisu esanguratsua du, nekazaritza-sektoreak daukan garrantziagatik seguruenik.

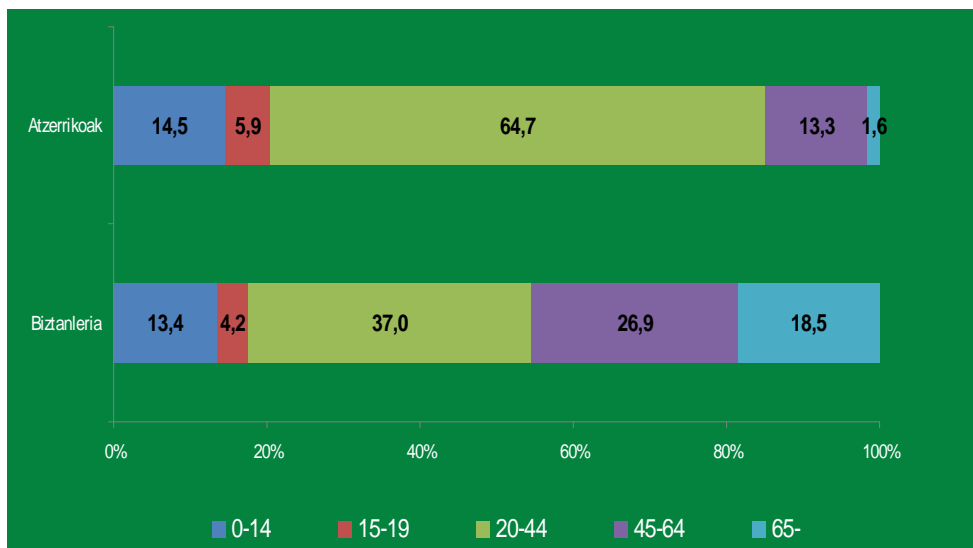

Etorri berrien batez besteko adina

Adinari erreparatuta, oso desberdinak dira Euskal Herri penintsularraren biztanleria osoaren eta etorkinen adin-egiturak⁹. Izan ere, etorkinen hiru laurdena¹⁰ 0-44 adin-tartean kokatzen da, gehienak (bi heren) 20-44 urte-tartean egonik. Horiek horrela, hain gazte izateak zenbait ondorio dakartza euskararen eraberritzearen ikuspegitik; batetik, lan proiektu batekin datoz eta oso gutxi dira eskolara hurbiltzeko adinean daudenak; bestetik, gunee euskaldunetan bizi ezean, euskararekiko ukipen txikia eta euskarara hurreratzeko zailtasun objektiboak dituzte; azkenik, etorri berrien ugalkortasun-tasa hemengoena baino handiagoa da, beraz, familia-giroan euskarari sarbidea eman ahal izateko familiak bertakotzea eta denbora beharko dira.

⁹ Biztanleria osoaren adin-egituraren barruan etorkinak ere sartuta daudela kontuan hartzen badugu gazteen kopurua urriagoa eta adin batetik gorakoak are gehiago direla hartu beharko genuke kontuan.

¹⁰ IKUSPEGI, Espainiako Instituto Nacional de Estadística erakundearen datuetan oinarrituta.

Derrigorrezko eskolaldian dauden etorri berriak¹¹

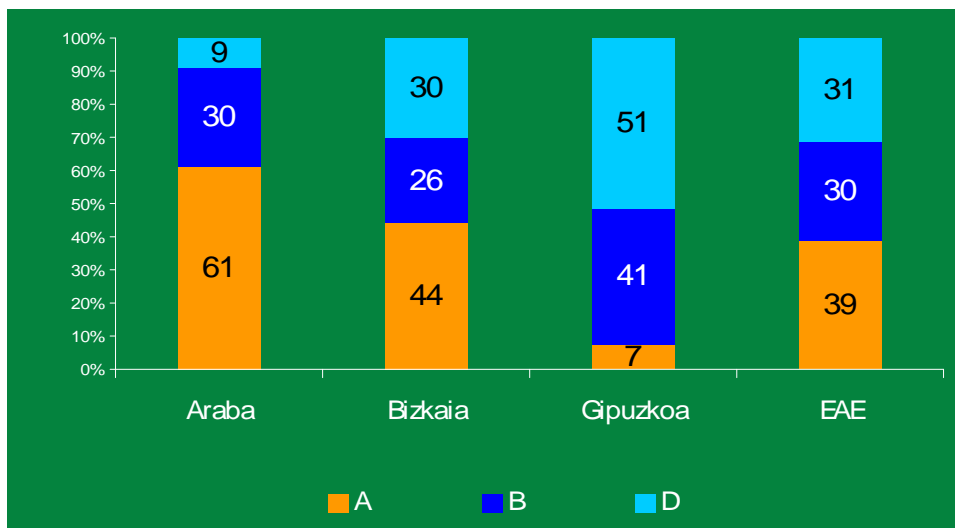
Eskola izan da, helduen euskalduntzearekin batera, euskararen ezagutza hedatzearen motor erabakigarriena. Horiek horrela, 1980an lehenagotik zetorren murgiltze-ereduari A, B eta D ereduak gehitu eta euskarazko irakaskuntza eskola-sare guztietara zabaltzeko urratsak egin zirelarik, etengabea izan da euskarazko irakaskuntzak izan duen hazkundera.

Garai batean, D ereduak ikasleen gutxiengo bat biltzetik, oso denbora laburrean, ikasle gehien biltzera igaro da. Alabaina, etorri berriei jardutean ez da argazki¹² bera antzematen. Izan ere, desberdintasunak daude Euskal Autonomia Erkidegoko lurraldeen artean.

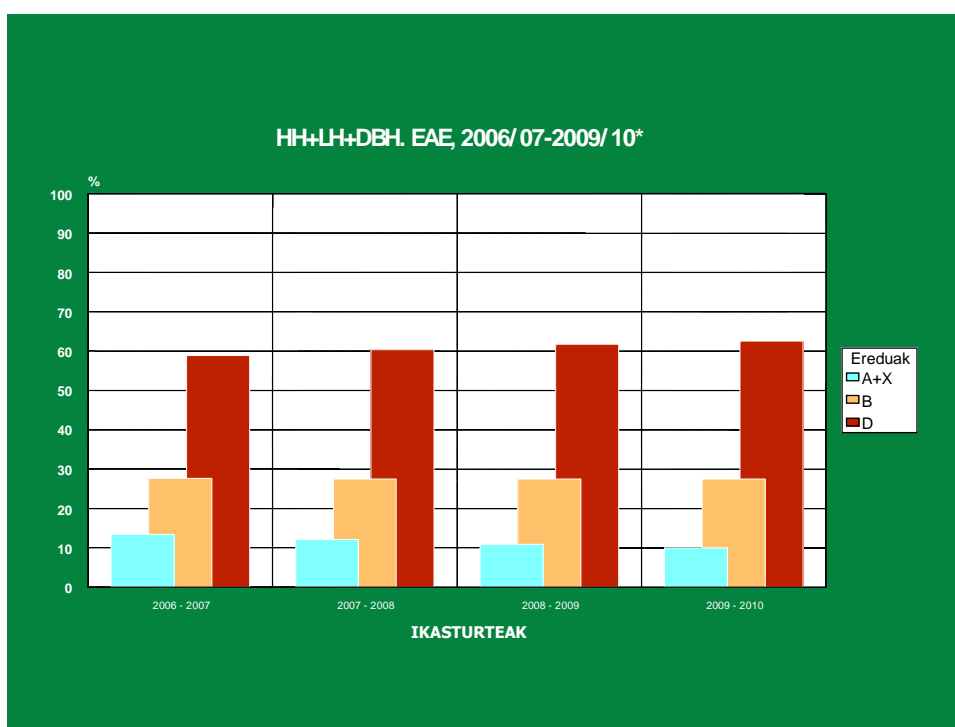
Eskola-sasoian dagoen haur zein gazte etorri berrien gehiengo zabala A ereduari ikasten ari da Araban; esanguratsua da, bestalde, A ereduari Bizkaian duen pisua; Gipuzkoaren kasuan, aldiz, gutxiengoa da A ereduari ikasten dabilena, eta gehiengoa, eredurik euskaldunenean, D ereduari, ikasten ari da.

¹¹ Irizpide komunen arabera Nafarroako datuak biltzeko modurik ez dugu izan, horregatik, Arabako, Bizkaiko eta Gipuzkoako datuak jaso dira hemen.

¹² Eusko jaurlaritza, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila.

Nolanahi ere, EAEn ereduak duten pisua eta etorri berriek egiten duten aukeraketaren artean alde nabarmena dago. Izan ere, derrigorrezko eskolaldian A ereduak 2009-10¹³ ikasturtean izan duen pisua %10 baino txikiagoa da (Haur Hezkuntzan % 5 baino txikiagoa). Alta, etorri berrien % 40a A eredura hurreratzen da. D ereduari erreparatzen badiogu, aldiz, EAEko batez bestekoa % 60tik gorakoa denean, etorri berrien batez bestekoa %31 izatera -ez besterik- iristen da.

¹³ Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila. 2009-10 ikasturteko behin-behineko datuak.

Hainbat arrazoi dago errealitate horren atzealdean; euskararen errealitate soziolinguistiko anitza, mugak bere baitan dituena; etorri berriek euskararekiko izan dezaketen hurbilpen/ukipen-maila zein gure errealitatearekiko ezagutza; lurralde bakoitzean eredu bakoitzak duen ezarpen-maila eta pisua¹⁴; etorkinen kokapena eta dentsitate geografikoa, dagoen eskaintzara egokitzera behartzen dituena; familiek duten lan-egitasmoa, bertan bizitokia egonkortzera edo aldatzera eramango dituena, eta horren arabera, euskara/gaztelania hizkuntzei ematen dieten balio funtzionala; etorkinen eskolatze-adina, jatorrizko herrialdeetan hainbat eskolatuta egon baitira, beraz, hezkuntza sistema berri batera egokitu beharrari beste zailtasun bat ez diote erantsi nahi; eta abar.

Etorri berriak eta euskal hiztunen dentsitatea, bi errealitate desberdin

Azken hamarkadetan gertatu den elebitasunaren hazkundera fenomeno urbanoa da, batez ere. Izan ere, garai bateko elebidunak herri txikietan bizi ziren, eta gehienek adin-talde guztietan euskara zuten lehen hizkuntza. Egungo elebidunak, aldiz, hirigune handietan (10.000 biztanletik gorako udalerrietan) eta hiriburuetan bizi dira, eta adin-talde gazteenetan¹⁵ (35 urtez azpikoetan) gaztelania dute gehienek lehen hizkuntza¹⁶. Alabaina, jaiotze-tasaren jaitzieraren ondorioz belaunaldi hauen pisu demografikoa urria da. Aldi berean, gune urbanoetan dago euskara egoerarik zailenean, haren presentzia oso urria izanik.

Horiek horrela, etorkinek bizitza sozialeko egitura arruntetan euskararekin topo egiteko zailtasun objektiboak dituzte. Etorri berrien kopuru handia dagoen tokietan euskararen dentsitate urria da, erdal itsaso zabalean ia desagertuta baitago. Alta, euskal hiztun dentsitate handiko guneetan etorri berrien kopurua eskasa da¹⁷.

Beraz, etorkinen eta euskaldunen arteko gurutzaketa¹⁸ egiten badugu, ohartuko gara ratorik handienak Gipuzkoako eskualde batzuetan gertatzen direla, baina neurri batean euskaldun asko dagoelako eta etorkin kopurua, aldiz, txikia delako (esaterako, Tolosaldea, Deba Goiena eta Urola Kostan). Kasu bitxi bat Bizkaiko Lea-Artibai (Ondarroa eta Markina izanik udalerrri garrantzitsuenak)

¹⁴ A eredu gainbehera etorri da Gipuzkoan, maila apalagoan Bizkaian eta, gainbehera etorri arren, indartsu segitzen du oraindik Araban (Eusko Jaurlaritzak, Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa saila).

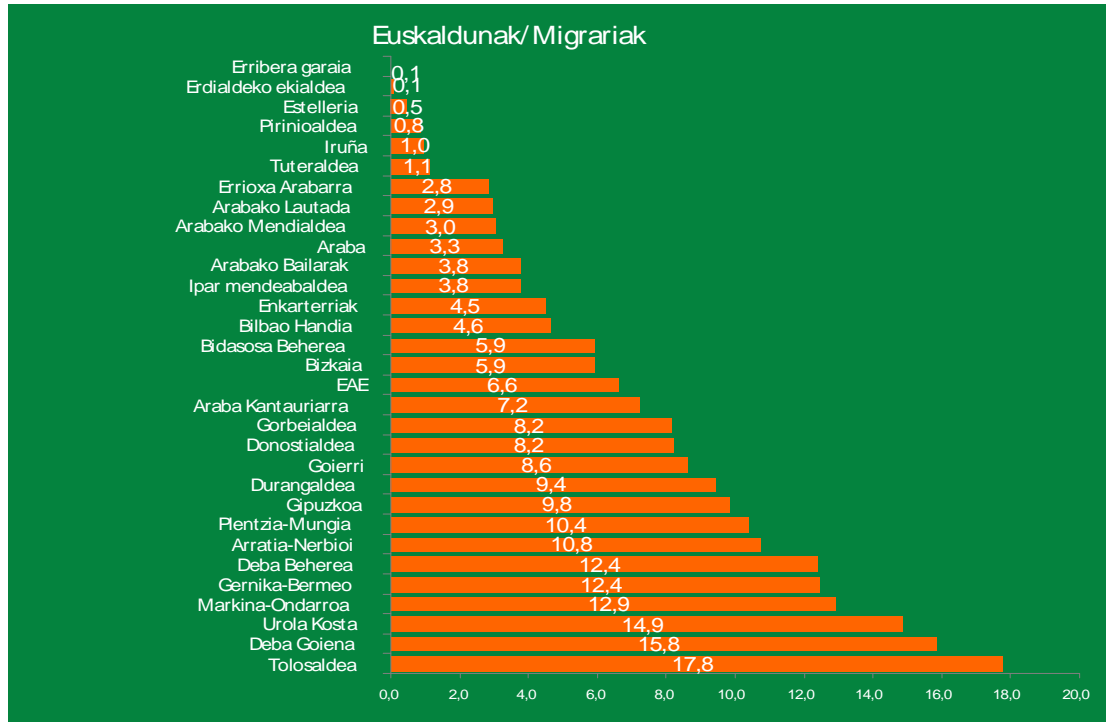
¹⁵ 15 urtetik beherako herritarrei erreparatzen badiegu, hazkundera ikaragarria da: gaur egun % 75ek badaki ongi euskaraz, eta duela 25 urte % 20k bakarrik. Duela 25 urte % 60k ez zekien tutik ere euskaraz, baina gaur egun ez dira %10era iristen elebidun ez direnak (IV. Mapa Soziolinguistikoa. Eusko Jaurlaritzak, 2009).

¹⁶ Gertaera honek euskararen erabilera eragiten du. Izan ere, belaunaldi hauen hizkuntza-gaitasun erlatiboak, dituzten harreman-sareak, euskara baliatzeko dituzten egiazko aukerak, eta abar, gazte belaunaldien euskararekiko atxikimenduan, eta euskararen erabileran eragiten dute.

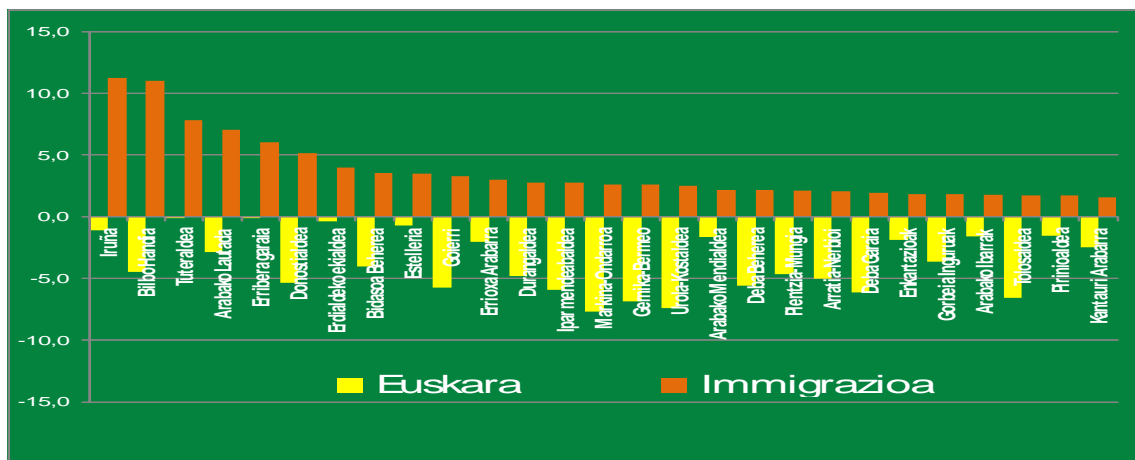
¹⁷ Besteak beste, gune euskaldunenetako egitura ekonomikoak esplikatzen du erakarmen-indar eskas hau.

¹⁸ IKUSPEGI, Espainiako Instituto Nacional de Estadística erakundearen datuetan oinarrituta.

eskualdea da, non euskaldun portzentajerik handienak etorkinen kopuru esanguratsu batekin topo egiten duen. Nafarroako eskualdeak, berriz, beste muturrean daude. Egoera kezkarria erakusten baitute, ez etorkinak euskarara hurbiltzerik izango ez dutelako, baizik eta euskara bera arrisku larrian dagoelako.

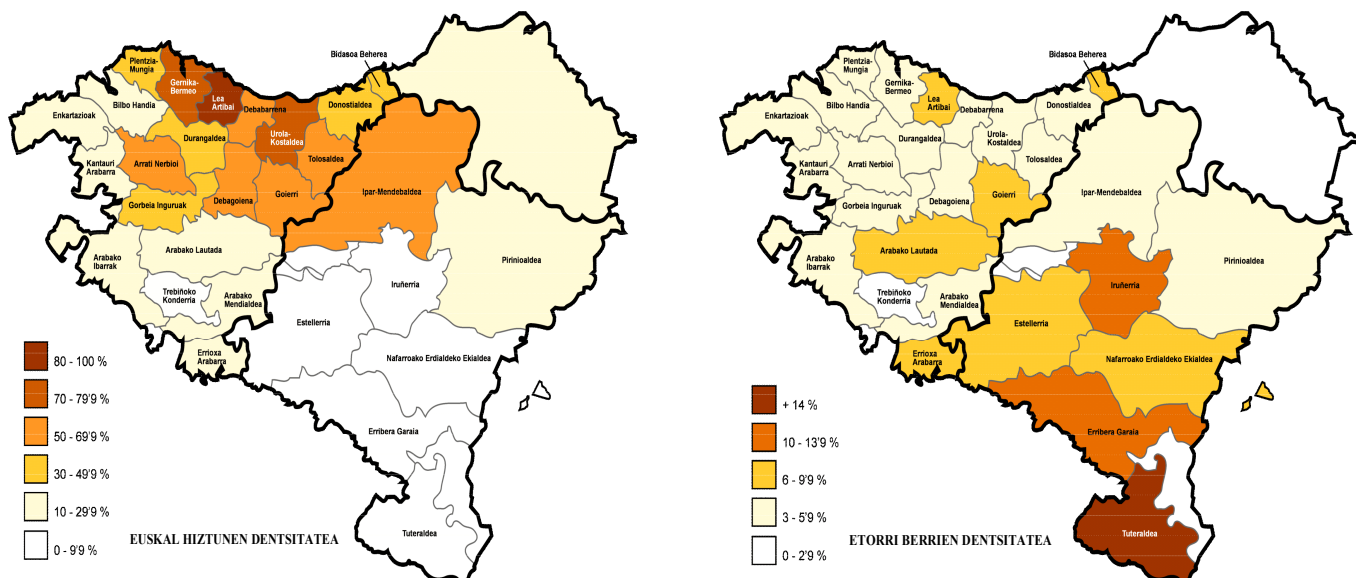

Euskaldun bakoitzeko zenbat etorri berri dagoen aztertu ordez, biztanleria osoarekiko euskaldunen ehunekoa eta etorri berriena alderatzen baditugu, ehunekoak oso bestelakoak¹⁹ direla ohartuko gara. Beraz, etorri berri ugari dagoen eskualdeetan euskaldun gutxi dago eta alderantziz. Beraz, etorri berriek euskararekiko izan dezaketen ukipen-maila urria da oso.

¹⁹ IKUSPEGI, Espainiako Instituto Nacional de Estadística erakundearen datuetan oinarrituta.

Beste horrenbeste esan liteke euskararen eta etorri berrien kokapen geografikoak alderatzen baditugu:

Zenbait ondorio

- 1) Euskara egitura ahuletan garatu da historikoki eta badirudi denbora luze batean halaxe izaten jarraituko duela. Inguruabar horretan, hainbat jendeak pentsa dezake, akaso, etorkinen etorrerak euskararen egoera gehiago okertzen duela, baina seguruenik intentsitate eta kopuru kontua baino ez da.
- 2) Egoera demokratiko batek, bere nahi diren eskasi guztiak aintzat hartuta ere, errutinizatu egiten ditu konpromisoak²⁰. Horiek horrela, azken hamarkadetako ibilbidea begiraturaz, eskuartean dauzkagun zailtasun objektiboak aztertuz, euskararen garatze bideak berrausnartu behar ditugu.
- 3) Horrela, etorkinen etorrerak azaleratu baino ez du egiten aspalditik beharrezko ikusten den hausnarketa beharra. Etorri berriek ispilu bat

²⁰ Sasoi batean identitate zeinu bati eusteko ez ezik diktaduraren kontrako borroka-bidetzat har zitekeen euskararen aldeko langintza. Denborarekin, ostera, kontuak normaldu ahala gure partaidetza zuzenarekin edo, pertsona askok egin ohi duen moduan, lagun hurkoaren bizkar berreuskalduntzearen zama utzita euskararekikoak beteta ditugula onartu ohi da, modu inplizituan edo esplizituan. Adin talderik zaharrenek gazte belaunaldien bizkar utzi dute, hein handi batean, berreuskalduntzearen zama. Orain, erdal elebakarra den gizartearen gehiengoak ez bieziaie ezarri etorri berriei haiek betetzeko prest ez dauden gizarte-konbentzioak.

ipintzen digute, geure erronken kontzientzia hartzeko baliatu dezakeguna. Izan ere, euskarak etorkinekin arazo bat badauka, batez ere, eta gauza guztien gaintetik, bere gizarte propioarekin du erronka, eta izatekotan, arazoa.

- 4) Aurrekoaren haritik, berriro bi faktore gogoratzea ezinbestekoa da; batetik, etorri berri diren gehienak, lehen fasean behintzat, ez direla eskolaratuko; beraz, bide formaletik ez dira euskarara hurbilduko. Bide informaletatik, berriz, kokatzen diren gune linguistikoaren arabera ukipen handiagoa edo txikiagoa izango dute; bestetik, oso giro euskaldunetan kokatu direnak gutxi dira, eta hiriburuetan euskaldunen presentziarik handienarekin ere, fragmentazioak ez du laguntzen ez etorkinen erakarpenerako ezta euskaldunen gune propioak trinkotzeko ere.
- 5) Gainera, etorri diren erdiek ez dute kode linguistikoz zertan aldatu eta gainontzeko ugari -esaterako, afrikarrak, asiarrak eta hainbat europar-oso urrun daude euskaratik. Horiek horrela: batetik, soziolinguistika berri bategatik berriro berrikusi behar du faktore ambiental hau edo kolektibitate hauen banaketa espaziala; bestetik, faktore ekologiko hauei muga sozialak gainezarri behar zaizkie, ondorioz, parametro berrietatik aurre eginez erronka berri hauei.

Azken gogoetak

Mitxelena²¹ aspaldi idatzi zuen: “Ezin fida daiteke -zenbaitek, areago erosokeriaz beste ezertaz baino, egiten duen bezala- dekretuaren ondorio miresgarrietan, ezta ofizialkidetasun nahiz ofizialtasunezko aitortzearen ere. Gure herriak herri artean bere tokia behar duen bezala, hizkuntzak ere berea aurkitu behar du hizkuntza artean: handikeriazko menturarik gabe, iraupena eta hazkuntza segurtatzeko behar adinako tokia. Beste nonbait esan eta idatzi dudana bezala, diglosiaren purgatorioetatik ihesi goazela, ez gaitzela ghettoaren infernuan erori. Hizkuntza integrazioa beste zein bezain beharrezkoa dugu”. Beraz:

- 1) Zein da gaur egungo errealitatean eta etorkizunari begiratuta euskararen iraupena eta hazkuntza segurtatzeko euskararen behar adinako tokia? Hori da, ikuspuntu berri bategatik, eta ahalik bizkorren, aboratu behar du genueken gizarte-eztabaida²², gure ustez. Horiek horrela,

²¹ Mitxelena, Koldo: “Euskararen bide luzeak bezain malkarrak” (*El libro blanco del euskera/euskararen liburu zuria*. Euskaltzaindia. 1978), in *Koldo Mitxelena gure artean*, Alberdania eta Gipuzkoako Foru Aldundia, 2001.

²² Berritzeko gogo horrek bultzatu zuen aurreko legealdian Eusko Jaurlaritzako Hizkuntza Politikarako Sailburuordetza **Euskara-21** izeneko gizarte-eztabaida prozesua aurrera eramatera.

euskararen inguruan diharduten sektoreei euren oinarri teorikoak berrikusteko eskatu behar zaie baina, era berean, euskaratik oso urrun sentitu eta sentitzen diren sektoreei ere errespetu intelektuala eta jarrera displizientea abandonatu beharra eskatu behar zaie.

- 2) Testuinguru horretan, euskarak eta euskararen munduak liluratu/seduzitu/ase/erakarri egin behar dute euskara gure eguneroko bizitzan modu naturalean errotuko bada, inork, etxe barrukoak nola baita etorri berriak izanagatik ere, ezeri uko egin beharrik gabe eta gogoko ez duen ezer irentsi beharrik gabe hurbilduz euskarara.
- 3) Hari berari tiraka, etorkizun hurbilean elebidunen kopuruak gorantz egiten jarraituko duela aurreikusi daiteke (dela eskolaren dela euskaltegien ekarriari esker), baina elebidun horiek ez dira, gaitasunei dagokienez, maila berean elebidun izango ez eta toki guztietan era homogeneoan banatuta egongo. Horiek horrela, batetik, euskararen presentzia eta erabilera areagotzeko asmoz, euskara eta gaztelaniaren edota euskara eta erdaren arteko konpartimentazio linguistikoa²³ eraikitzea ez ezik, euskarazko arnasmuneei ere lehentasuna ematea eta arnasmune berriak eraikitzen saiatzea hil ala bizikoa suertatuko da; bestetik, euskararen erabilerari bultzada erabakigarria eman ahal izateko elebitasun pasiboa helduen artean, tartean etorri berrien artean, orokortzeko eta prestigiatzeko ahalegina egin beharko da.
- 4) Euskara modu eraginkorrean erakutsiko duten eredu pedagogikoak eta hezkuntza sistema berri baten diseinua ezinbestekoak ditugu. Helburu horrek zeharo gainditzen du etorri berriei erantzun egokia ematearen erronka, baina errealitate honek azkartu egin behar du prozesu hau, non eta kultura beti politikaren mende jartzen den gizarte batean, eta ustez konponbide politikoak berez eta trabarik gabe erronka kulturalaren oztopoak eta muga sozialak ezabatuko dituela uste den gizarte batean. Politika-zentrismoa alboratuz, berandu izan baino lehen, kultura eta batez ere euskara lehen planoan jartzeko garaia heldu da.
- 5) Horretarako, ezinbestekotzat jotzen da gurea bezalako errealitate nazional batean, immigrazio eta integrazio politika propioak garatzeko eskuduntza; bestela oso erraza baita joko estatala. Behin eta berriz gogoratu behar da, hala ekonomian nola kultural, liberalismoa garaileen gramatika dela.

²³ Ekarpene interesgarriak egin izan ditu Mikel Zalbidek gai honi buruz, besteak beste, **Euskara-21** prozesuan. Ikus. XXI. mende hasierako hizkuntza politikaren oinarriak. Batzorde-atal bereziko kideen EKARPENAK. Eusko Jaurlaritza (2008).

- 6) Aurrekoez gain, euskara nonahi baliatzeko dauden erabilera-aukerak indartu eta berriak sortu behar ditugu. Horrela, lehentasun osoa beharko lukeen zerbait ahalbidetuko baitugu: euskal hiztun direnek hizkuntza-erkidegoa trinkotzea eta sendotzea. Horrela, euskaraz dakitenek duten hizkuntza-gaitasuna areagotu eta euskal hiztun izatera iritsi daitezen lagunduko diegu.
- 7) Era berean, euskararen erabilera sendotzea eta areagotzea dugu erronka nagusia, batez ere esparru ez-formaletako erabilera, etxeko eta harreman pertsonaletako erabilera. Hori ezin da arautu, are gutxiago inposatu, baina bai elikatu eta sustatu. Euskara modu naturalean errotuko da, errotzen baldin bada behinik behin. Horretarako, arauak eta planak beharko ditugu, baina batez ere norbanakoaren euskararekiko atxikimendua eta borondatea elikatu beharko ditugu. Era berean, horretarako, mota ugariak motibazioak sustraitu beharko dira gizartean. Motibazio politikoa ere beharko da, baina, integratzailea den neurrian balioko du horrek, eta ziur aski, hori baino askoz gehiago motibazio kulturalak eta sozialak, hizkuntzaren erakargarritasunari lotuak, eta hizkuntza-aniztasuna eta hizkuntza-bizikidetzaren indartu eta zabaltzearen aldeko motibazioak beharko ditugu.
- 8) Gaur egungo testuingurua eta etorkin hurbilekoa eleaniztasunaren testuingurua da. Hor aurkitu behar du bere tokia euskarak ere. Inguruabar horretan, hizkuntza aukera-berdintasunaren eta hizkuntzen bizikidetzaren aldeko hizkuntza politika behar da, beste hizkuntzarik ukatuko ez duen eta guztiak errespetatuko (tartean etorri berriena) dituen hizkuntza politika, ahulenaren alde –euskararen alde– zentzuz eta zuhurtasunez, baina beldurrik eta konplexurik gabe egingo duen hizkuntza politika, hori baita hizkuntza dibertsitatearen alde jarduteko modu bakarra. Alabaina, mugak eta aukerak biak daude aldi berean gizartean, ez dezagun hori inolaz ere ahaztu. Aukerak daude, gizarte elebidunerako bidean eginkizun dagoena oraindik handia delako. Eta mugak ere badaude, bidea egiteko abiada ezin baitaiteke gizartearen nahi eta ahalmenek uzten dutena baino bizkorragoa izan.
- 9) Laburbilduz, nolabait, konfiantza giroa sortu behar da, helburuak birdefinitu behar dira, lortuko ez den estatu logika unibertsalizantea mugatu eta bide berriak asmatu behar dira. Hori da erronka nagusia, gure ustez. Hor sartuko dira etorri berriak, eta baita gure gizarteko sektore zabalak ere. Zeregin kolektibo honetan denok dugu, inolako salbuespenik gabe, zeregina.

Hala izan bedi!